MOVIUM FAKTA
#3 • 2011

BEREDSKAP FÖR ANGREPP AV KARANTÄNSSKADEGÖRARE

Hur kan vi öka beredskapen för angrepp av karantänsskadegörare på växter i Sverige och hur kan beslutade åtgärder vid ett utbrott inverka på strategierna i våra nationella miljömål? Dessa frågor har diskuterats i en pilotstudie vid SLU Alnarp, där asiatisk långhorning användes som exempel i olika scenarier.

Av Mark Huisman, landskapsarkitekt, SLU i Alnarp
Foton: Franck Hérard

Den asiatiska långhorningen (*Anoplophora chinensis*), en fruktad skadegörare på lövträd, har under juni 2011 påträffats på två platser i Danmark. Det är de nordligaste fynden av skalbaggen hittills, tidigare har den hittats i bland annat Nederländerna.

Fynden medför att vi nu på allvar får höja beredskapen för utbrott av skadegöraren i Sverige. Långhorningarna (det finns flera arter) är så kallade karantänsskadegörare, det vill säga satta under Jordbruksverkets kontroll. Åtgärder som syftar till utplåning kommer omgående att behöva vidtas om vi får ett konstaterat angrepp i landet.

I en nyligen genomförd pilotstudie vid SLU i Alnarp, på uppdrag av Jordbruksverket, diskuterades konsekvenser av utbrott av karantänsskadegörare i Sverige och arbetsmodeller för att i detta läge minimera eventuella konflikter med våra nationella miljömål.

I studien användes just asiatiska långhorningar som utgångspunkt för olika scenarier, i samtal kring konsekvenser, åtgärder, planering och beredskap. Bland deltagarna fanns representanter för viktiga markförvaltare som kommuner, kyrkogårdsförvaltningar, Trafikverket och Skogsstyrelsen.

Fakta om långhorningar

Anoplophora chinensis (Citrus Longhoorn Beetle – CLB) och den egentliga asiatiska långhorningen *A. glabripennis* (Asian Longhoorn Beetle – ALB) härstammar från Asien.

Flertalet *Anoplophora*-arter trivs bäst i de tropiska och subtropiska delarna av Kina, men har påträffats också i närliggande länder.

De har spridits till Europa och Nordamerika genom handel med växter och via träemballage. CLB angriper träd vid stambasen eller trädens rötter, medan ALB oftare håller till högre upp i träden.

Långhorningarna angriper såväl friska som skadade träd. De gräver gångar i kambium och kärnved vilket så småningom skadar kärlsträngarna och gör att trädet dör. En rad trädarter angrips.

***A. glabripennis* kan göra sitt 10–13 mm stora utgångshål på alla höjder på trädstammen.**

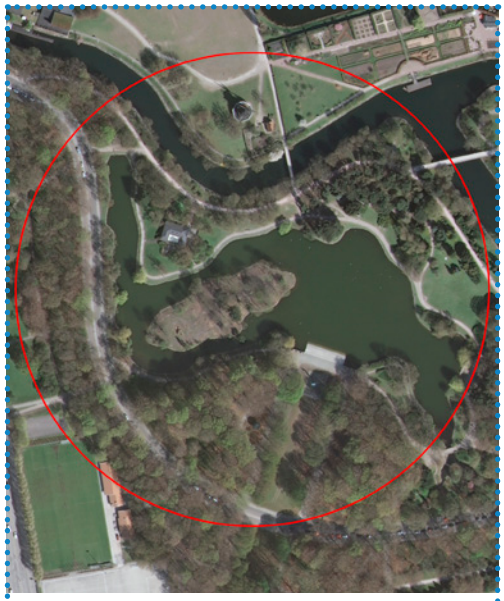

Simulerat scenario i Slottsparken, Malmö

I ett av scenarierna i SLU-studien simulerades att utgångshål av asiatisk långhorning hittats i ett träd i Slottsparken i Malmö.

Parken är centralt belägen, har ett stort antal stora träd och besöks av många människor året om.

Ett beslut om en radikal trädnedtagning, enligt den holländska modellen med eliminering av alla plantor i en radie på hundra meter från angreppspunkten (den röda cirkeln), skulle med all säkerhet resultera i kraftiga reaktioner från allmänheten.

Deltagarna i studien fick diskutera åtgärder, kostnader och framtiden för den nu skövlade parken.

Samtalen kom att kretsa kring handlingsplan, aktörers roller, skadegörarnas biologi samt informationsstrategi.

Scenariediskussionerna ledde bland annat fram till att en samarbetsmodell i tretton steg togs fram, med förslag på hur Jordbruksverket kan agera tillsammans med de intressenter som berörs vid ett utbrott av karantänsskadegörare.

© Lantmäteriet Gävle 2011. Medgivande I 2011/0096

I Europa har forskare visat att CLB kan genomgå en fullbordad livscykel i följande släkten: *Acer* (lönn), *Aesculus* (hästkastanj), *Alnus* (al), *Betula* (björk), *Carpinus* (avenbok), *Citrus, Cornus* (kornell), *Corylus* (hassel), *Cotoneaster* (oxbär), *Craetegus* (hagtorn), *Fagus* (bok), *Lagerstromia, Liquidambar* (ambraträd), *Malus* (apel), *Platanus* (platan), *Populus* (poppel), *Prunus* (körsbär), *Pyrus* (päron), *Quercus* (ek), *Rhododendron, Rosa* (ros), *Salix* (vide), *Sorbus* (oxel) och *Ulmus* (alm).

Lönnen angrips mest

Lönnen är det trädslag som angripits mest av CLB. Angrepp på importerade träd har konstaterats redan 1980 i Nederländerna och 1992 i Nordamerika.

Utbrott av CLB har upptäckts i bland annat Frankrike, Italien och Nederländerna. Frankrike har sedermera förklarats smittfritt men i Italien är läget så allvarligt att CLB inte anses kunna utrotas.

Ett utbrott av CLB i det viktiga plantskoleområdet Boskoop i Nederländerna 2008 ledde till omfattande åtgärder. Bland annat elimine-

Gnagskador av fullbildad skalbagge i grenverket i ett lönnträd.

rades alla plantor inom en radie av hundra meter från den punkt där angrepp konstaterats i avenbok och lönn.

Svenska erfarenheter

Erfarenheter rörande bekämpning av skadegörare kan hämtas från kampen mot almsjukan. Några viktiga lärdomar är samarbete mellan geografiskt närliggande aktörer, resurser för bekämpning, inventering vid rätt tidpunkt och vikten av kommunikation med allmänheten.

Vid utbrott av karantänsskadegörare på träd kan det vara aktuellt att snabbutbilda personer för en personalkrävande inventeringsinsats. Återinventeringar måste senare genomföras i det angripna området samt i en buffertzon. Det är viktigt att i ett tidigt skede informera allmänheten om hur den specifika skadegöraren ser ut, var det går att hitta spår efter den och varför det är viktigt att rapportera in observationer.

Den asiatiska långhorningen *(Anoplophora chinensis)*, en fruktad skadegörare på lövträd, har under juni 2011 påträffats på två platser i Danmark.

Växtskyddslagstiftning och tillämpning

Jordbruksverket, som är Sveriges växtskyddsmyndighet, fattar beslut om regler och åtgärder mot spridning av vissa allvarliga skadegörare.

EU-länderna har en gemensam växtskyddslagstiftning. Den underlättar handeln inom EU och harmoniserar reglerna för import till EU. Våra svenska importregler för exempelvis plantor respektive virke är i stort sett identiska med EU:s. I samband med utbrott av allvarliga skadegörare fattar EU-kommissionen ofta beslut om

En fullbildad *A. chinensis* gör sitt utgångshål vid stambasen.

akuta nödåtgärder i samråd med medlemsstaterna. Sådana beslut gäller direkt utan att införas i den nationella lagstiftningen.

Förvaltningsperspektiv

I SLU-studien framkom många frågor som kan vara till hjälp när beredskapen för ett utbrott av CLB sannolikt måste öka.

Deltagarna konstaterade att det är viktigt att kunna identifiera långhorningen och dess utgångshål samt känna till livscykeln.

Ett lättillgängligt informationsmaterial behövs som förklarar och visualiserar skadegörarens biologi för såväl fackfolk som allmänhet.

Andra viktiga frågor kretsade kring ansvar. Vem ansvarar för och bekostar en inventering? Hur mycket ska egentligen avverkas i samband med ett utbrott?

Arbetsgången är i korthet följande: Jordbruksverket fastslår att det rör sig om karantänsskadegörare, kommer med föreläggande, tar fram en åtgärdsplan i samverkan med verksamhetsutövare samt övervakar bekämpning och omhändertagande av angripet virke.

Jordbruksverket följer upp att åtgärderna genomförs enligt plan och planerar för fortsatt övervakning och inventeringar.

Långhorningar angriper så gott som alla lövträd, den kan ställa till med så oerhört mycket större skada i Sverige än de skadegörare vi tidigare är bekanta med.

Angrepp kan leda till konflikter med flera av våra nationella miljömål, till exempel *Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Detta torde mana till ökad vaksamhet hos alla dem som är involverade i hantering av importerade växter och aktiviteter runt nytt växtmaterial.

Litteratur

• *Asiatiska skalbaggar hotar lövträden*. Växtinspektionen informerar 2010-02-12. Jordbruksverket

• Haack, R., Hérard, F., Sun, J. & Turgeon, J.J. 2010. *Managing Invasive Populations of Asian Longhorned Beetle and Citrus Longhorned Beetle: A Worldwide Perspective.* Annual Review of Entomology nr 55, sid 521–546

• Huisman, M. 2011. *Miljömål och karantänsskadegörare.* Landskap trädgård jordbruk: Rapportserie 2011:17. Tillgänglig via Internet: http://pub.epsilon.slu.se/8089/1/huisman_m_110426.pdf

MOVIUM
SLU:S TANKESMEDJA FÖR HÅLLBAR STADSUTVECKLING

SLU

Movium Fakta sammanställs av Movium – SLU:s tankesmedja för hållbar stadsutveckling, vid SLU i Alnarp. Redaktör Titti Olsson. ISSN 2001-2357.